

Львів
Тристоронні
Пам'ятки

збірка

ХАРКІВ
2021 КСД

Світлана Горбань

Небезпечна гра у шашки

ронеслася вітром, промчала через три країни: літаки, аеропорти, потік людей — усе поспліталось в єдиний рухомий візерунок, вона квапилася й ніде не хотіла зупинятися довше, ніж дозволяв розклад рейсів. Обігнала його на добу, зайшла в номер готелю і — впала на акуратно застелене ліжко знесилена, речі залишилися лежати біля порога. У дорожню сумку, яка пасувала під параметри ручної поклажі, помістилося все необхідне. Не дорога її так натомила, а нервовий поспіх, особливо коли між рейсами було обмаль часу і вона боялася запізнитися.

А коли приземлилися у Львові й пасажирів традиційно, з відвертим полегшенням, зааплодували екіпажу, радість переповнила її серце. Вона на місці. Він — він приїде сюди на п'ять днів на турнір, зі своїми друзями та командою. З тренером він уже домовився, що зупиниться у готелі, а не з хлопцями в студентському гуртожитку. І вони весь вільний від змагань час будуть разом. Радість переповнювала її від однієї думки, як вони ходитимуть вуличками Львова, під руку, неспішно, сміятимуться і говоритимуть, говоритимуть про все на світі, як зазвичай, невимушено та весело.

Це були лише мрії, але й вони наповнювали її щастям очікування.

Його потяг прибував опівдні, тепер можна було не квапитися, але вона встала рано. Без будильника, прокинулася з радісним настроєм. Вирішила зустріти його на вокзалі, сидіти й чекати в готелі не було сили, нетерпіння погнало її без сніданку. На рецепції пояснили, що до вокзалу не більше трьох кілометрів, можна викликати таксі або пройти до трамвайної зупинки за оперним театром, а якщо повернути звідти ліворуч, а далі прямувати вулицею пішки, нікуди не звертаючи, не поспішаючи, — за годину, а може, хвилин за сорок будеш на залізничному вокзалі, шапкою докинути можна.

Погода сонячна, можна й прогулятися. Поглянувши на годинник, вирішила зайти в салон краси, адже час, здавалося, зупинився і тільки удари серця свідчили, що секунди минають, сунуть повз неї старенькими бабунями, сповільненими кроками, адже їм нема чого поспішати.

Вона не бачила його довгих чотири місяці, змучилась за цей час, і не було на землі сили, здатної її зупинити або примусити відмовитися від зустрічі. Він зателефонував за три дні до початку турніру, місць на прямий рейс не було, довелося добиратися з пересадками.

Вийшла з перукарні та обійшла оперний театр, розглядаючи скульптури і барельєфи фасаду. Прекрасна муза, в грецькому стилі, летіла на фоні хмар, складки туніки обхопили її фігурку з невеликим округлим животиком, барвисті афіші закликали на «Лебедине озеро». Попрямувала до театральної каси — непогана ідея ввечері сходити на балет. Її улюблені місця вже було розкуплено, мусила задовольнятися бічною ложею.

З вагона він вийшов майже останнім, весела студентська компанія щось жваво обговорювала з літнім лисуватим

тренером, маленьким поважним чоловічком. Їй було приємно відзначити, який він елегантний і красивий, найвищий у товаристві однолітків, у дорогому модному пальті, дуже серйозний, як на свої роки. Вона насилу стрималась, щоб не кинутися йому назустріч, не розцілувати. Ні, вона не дасть приводу кепкувати з нього, і його товариші, і він сам, молоді іронічні люди, будь-що можуть зробити по-сміховиськом, і будь-кого — теж. Вони зараз у тому щасливому віці, коли ще нічим не дорожиш та вважаєш, що попереду осяйне майбутнє без жодної хмаринки.

Він побачив її здалеку, вона махнула рукою та пішла далі по перону, зупинившись на хвилинку біля наступного вагона. Бачила, як він, нашвидку переговоривши з тренером, обмінявся з ним прощальним рукостисканням, перекинувся кількома словами зі своїми друзями. Хтось присвиснув йому вслід.

Він наздогнав її вже на зупинці, під радісний акомпанемент стукоту валізи по бруківці старовинної вулиці.

— Може, візьмемо таксі? — це перше, що вона сказала йому після чотиримісячної розлуки.

— А готель далеко?

— Кілометрів зо три, в центрі міста, на бульварі Шевченка.

— Тоді краще пройдімося. У потягу була жахлива задуха! — вередливо, якимось по-дитячому сказав він і подивився на неї вивчаючим та пильним поглядом.

— Добре, — поспішно погодилася вона і не стрималася: — Я так скучила за тобою, — і, обійнявши його, майже на ходу поцілувала в щоку, а потім у високий чистий лоб.

Він поблажливо прийняв це теляче лашення, спокійно дивлячись їй в очі, губи викривилися стриманою усмішкою:

— Я теж радий, що тобі вдалося вирватися. Якби ж то батько дізнався про наші зустрічі, уявляю, як би метав блискавки, не гірше за Сварога. Чи за Зевса, втім, яка

різниця, як звали тих богів, коли в гніві він такий же страшний і всемогутній!

— Сподіваюся, він не дізнається, що я сюди приїхала?

— Звідки? Я йому ніколи нічого не говорив про тебе, це нікого не стосується, я вже досить дорослий хлопчик і сам вирішую, що мені робити у вільний від навчання час. І з ким спілкуватися.

— Я дуже постаріла?

— Дурниці, зовсім не постаріла, мені навіть здається, що ти стала ще вродливішою за той час, що я тебе не бачив. Може, то Львів робить тебе такою гарною, — він зупинився і жартома оглянув її фігуру, що трохи погладшала, укладене майстром красиве густе волосся, що спадало вільними недбалими хвилями на плечі, ледь примітну сіточку зморщок навколо очей. — Для мене ти найкраща жінка у світі, навіть не сумнівайся!

Згадка про його батька не отруїла її глибинної радості.

— Тут у центрі, майже поряд з готелем, старовинна частина Львова, площа Ринок. Можна піднятися на дах ратуші, побачити місто з висоти пташиного польоту. Давай після обіду погуляємо, якщо не буде дощу.

Вони вже підходили до бульвару, коли небо потемнішало, набуло сталевого кольору, сонце втопилося у свинцевих хмарах і сховався останній безпорадний промінь, блиснувши наостанок, наче благаючи вітер чимскоріше розвіяти хмари.

— Якщо погода дозволить. Звичайно. Маю сьогодні вільний день, а ось завтра потрібно бути о десятій в Палаці спорту, і я пообіцяв тренерові не спізнюватися. Він не хотів мене відпускати, кріпосника з себе став розігрувати, смішно було його слухати, щось бурмотів про відповідальність перед командою. Старий добрий маразматик.

Повіяв весняний крижаний вітер, впали перші краплі дощу. Вони ледь встигли заскочити в кафе навпроти оперного

театру, як лавина впала з неба суцільною стіною. Вирішили тут і пообідати.

— Здається, наша прогулянка відмінюється? — Він дивився у вікно, по склу текли дощові струмочки, спотворюючи силуети застиглих у сірому тумані будинків і людей, що поспішали сховатися.

— Що ви, не обов'язково відміняти намічену прогулянку, — до їхнього столика підійшла тоненька дівчина-офіціантка, в чорному фірмовому фартуху поверх джинсів і футболки. — Ви ж у Львові, — кокетливо глянула на нього, перевела погляд на величезну валізу на коліщатках: приїжджий. — Через півгодини знову світитиме сонце. Ви вже готові зробити замовлення?

Він, не поспішаючи, солідно взяв у руки меню, пробіг поглядом список перших страв:

— Я хочу солянку, а що замовити тобі?

— Я буду те саме, що і ти.

Він статечно робив замовлення, а вона дивилася й не могла намілюватися ним. Він трохи, зовсім трохи змінився, з'явилася плавність у рухах, упевненість дорослого чоловіка. Здалося, що трохи схуд. Їв він, як зазвичай у ресторанах, з трохи гидливою гримаскою, неквапливо длубаючись у тарілці виделкою і ножем. А ось вона зголодніла, їла швидко та з апетитом, теж, як звичайно, немов справ сила-силенна: так їдять солдати та інтернатські діти, які живуть за розкладом. А ще дуже заклопотані люди.

Дівчинка-офіціантка мала рацію: після обіду знову світило сонце, відбиваючись у мокрому асфальті й неглибоких калюжах. Залишивши в готелі речі, вони вийшли знайомитися з містом.

Обійшовши площу Ринок, вирішили зазирнути в ратушу. Заплатили за квитки якусь смішну ціну й почали підніматися вузькими гвинтовими сходами. Вона вперше побачила величезний годинниковий механізм, який, наче живий

організм, ворушив різними за розміром колесами і коліщатками, шестірнями, пересував величезні стрілки і, вітаючи їх, відгукнувся оглушливим дзвоном, який густо заповнив шахту. Від несподіванки вона вчепилася в його рукав та засміялася, оглухла на мить і щаслива.

Нагорі нуртував такий сильний вітер, що миттєво розтріпав їй волосся. Цей розбишака навіть спробував зірвати пальто, здавалося, йому не важко було вирвати й сережки з вух. Але місто розгорнулося перед ними старовинними дахами, і через цю красу варто було перетерпіти таку неприємність. Черепичні дахи, шпилі соборів, куполи церков розкинулися широким колом. За чверть години повторився дзвін, такий же приголомшливий, стодзвонний, ще й набагато триваліший. Він нагадував святковий церковний.

Їхнє усамітнення порушила невелика купка туристів, і вони, хоча й збиралися вже спуститися, ненадовго затрималися. Привернула увагу екскурсоводка, огрядна жіночка в довгому сірому пальті, її голову прикрашав елегантний старовинний капелюшок з широкими крисами, який вона мусила притримувати однією рукою. Романтичну й захоплену, їй неможливо було не почути і не заслухатись, вона розповідала досить голосно дзвінким співучим голосом:

— Подивіться направо. Тут, на вулиці Городоцькій, п'ятсот років тому стояла православна церква Благовіщення. Навколо неї, як це було заведено в ті часи, ховали вірян. На одній могилі ледве можна було прочитати ім'я — Пелагея, — час попрацював над кам'яним надгробком, але зберіг два вибиті серця, сполучені гілкою лавра. А тепер подивіться ліворуч: колись тут височів католицький костюл Святого Станіслава, де містилася могила італійського юнака Мікеліні точно з таким самим надгробком і символом: два серця та гілка лавра. На жаль, австрійська влада при переплануванні міста знесла ці старовинні храми, розрівняла кладовище, але збереглася легенда, львівська буваль-

щина про двох закоханих, італійського купця і львівську дівчину, які полюбили одне одного. Мікеліні, який привіз з Кріту до Львова діжки з вином, захотів назавжди осісти у Львові, щоб не розлучатися з коханою Пелагеею. Але щастя закоханих було недовгим. У 1594 році до Львова прийшла чорна смерть — чума. Першою захворіла Пелагея, її віднесли за місто, де хворих доглядали ченці, але закоханий чоловік відмовився розлучитися з дівчиною та залишався з нею, знаючи про смертельну небезпеку. У львівській середньовічній баладі співалось: «Що любов зав'яже, то смерть не розв'яже». Несчасна Пелагея померла на руках нареченого, а через тиждень захворів і сам Мікеліні. Перед смертю він замовив два однакові нагробки з двома серцями...

Він торкнувся її рукава:

— Ходімо вниз, вітер дуже сильний.

Поки вони спускалися гвинтовими сходами, годинник продзвенів ще раз.

Звернули у бік Високого замку. Він розповідав, як достроково складав заліки перед турніром. Вона слухала, спираючись на його руку, — дорога іноді круто вела вгору. Минули церкву Святого Антонія.

Тиха радість знову переповнювала її: за чим сумувати? Вони разом, йому цікаво розповідати їй про своє студентське життя, про захоплення, він говорить і заглядає їй в очі, немов перевіряє, чи слухає вона його базікання. Чи тільки в такт крокам киває? Скільки ще триватиме це щастя? День? Два? П'ять? Тільки заради цієї прогулянки містом варто було летіти сюди, тільки заради цього! Вона б помчала, не роздумуючи, навіть якби їй пообіцяли, що вона побачить його тільки здалеку, кілька хвилин, — і повернеться назад. І начхати на витрачені гроші, на втомливі перельоти, на чужі глузливі погляди — такий авантюризм у її віці! Добре, що найближча людина, її єдиний друг, розуміє це, і вже не вперше підтримує:

— Лети! Лети! Ти маєш право на це маленьке щастя!

Вони недалеко відійшли від церкви Святого Антонія, коли він запропонував повернути назад — небо знову посіріло:

— Мені здається, зараз знову буде злива.

Дійсно, бруківкою забарабанили важкі холодні краплі, накинулися нещадно на крони дерев і на дахи будинків та автомобілів. Оскаженілий вітер намагався вирвати з його рук парасольку, одну на двох, що стала поганим захистом від дощу: краплі, підхоплені вітром, потрапляли на обличчя, стікали холодними сльозами по щоках.

Заскочили у відчинені двері церкви, поряд з якою пам'ятник ченця мужньо протистояв водоспаду, що ринув з неба. У церкві було порожньо, панувала лунка тиша, і шум дощу, проникаючи крізь двері, заспокоював ніжним шелестінням. Вона поставила розкриту парасольку на підлогу біля входу і пройшла між рядами лавок ближче до амвона. Її увагу привернув віттар. А він сів ближче до вікна, дістав блокнот і почав щось поспішно записувати своїм нерівним нервовим почерком. Завтра турнір, його амбіції та юнацький максималізм у несподіваному захопленні шашками примушують готуватися навіть зараз, крадуть дорогоцінний час, її час.

Дощ припинився. На заході небо осяяли яскраві промені, але сонце вже збиралося сховатися за дахами будинків, на прощання пролившись багровою зорею. Він торкнувся її плеча:

— Ходімо? Щось я зголоднів.

Вона звела на нього очі, радісно кивнула. Весь цей час вона молилася, легко і радісно, переповнена вдячністю до Бога за можливість знову побути поряд з ним.

— Ходімо!

Втомлені за день, вечеряли в готельному ресторані. Поки чекали на замовлення, вона заговорила на хвилюючу тему, хоча розуміла, що переймається дрібницею:

— Я все одно не розумію, чому ти залишив шахи заради шашок? Ти ж грав з п'яти років, чому втратив інтерес? Чому кинув їх, адже мав такі успіхи?

— Хто тобі сказав, що я їх кинув? Поки що не кинув. А шашки... як мені краще пояснити? Щоб ти зрозуміла...

— Я спробую.

— Одна розумна людина, — до речі, чемпіон світу з шашок, Меріон Тінслі, — сказала, що шахи схожі на спостереження за величезним безмежним океаном, а шашки схожі на погляд у бездонний колодязь. — Він зробив багатозначну паузу, як музикант-віртуоз біля рояля завмирає, щоб вихлюпнути в залу бурю емоцій. — Я б сказав, це інший вимір. Бездонний колодязь — звучить трохи похмуро, але це блискуча воєнна гра!

Він підвівся й дістав з кишені штанив малюсіньку дошку, не більшу за дві дитячі долоньки, простягнув їй крихітну білу шашку, дбайливо, немов крихку ювелірну прикрасу, і захоплено глянув на неї:

— Шашки ходять тільки вперед, ці воїни ніколи не відступають. Жорстока, залізна дисципліна непереможних римських легіонів увійшла в правила гри. Відступ — майже завжди поразка, визнання своєї слабкості, а переможеним — горе.

«Переможеним — горе!» Переможеною півтора десятка років тому була вона, і горе запанувало цілком закономірно і в грі, і в житті.

Він пожвавішав, утома й нудьга зникли, його очі засвітилися, заграли веселими іскрами, очікував, що зараз полум'я захоплення цією чудовою грою охопить і її.

— Яка мудрість навіть у битті шашок! Навскіс, на вільну клітинку. Воїн перестрибує через переможеного ворога й продовжує боротися! Незважаючи на втому, на поранення! Невипадково в козацьких військах любили одяг червоного кольору, в римських — червоні плащі, бо на них же не видно

слідів крові. Мужність додає сил, завзяття, наповнює вірою в перемогу, навіть якщо ставка головнокомандувача в небезпеці та ось-ось може впасти під натиском супротивника.

— Ти заговорив, як поет.

— Не дивно, адже це найпоетичніша гра у світі!

— Все одно не можу зрозуміти, чим тобі шахи не догодили?

Він вів далі, ніби не почув її питання, вважив його риторичним:

— Раніше у Стародавньому Єгипті були інші правила...

— А шашки вигадали в Стародавньому Єгипті? — ледь іронічно перепитала вона.

— Бач, ти не знаєш, що це дуже давня гра. Єгиптяни приписували її створення богам, точніше, я буду об'єктивним, гри, дуже схожої на шашки. Але це не має значення. Сиджу, паттен були теж подібні до шашок. Стародавні греки теж у щось схоже грали. Але там правила були інші — били супротивника, затиснувши його з двох сторін, — він швидко розставив на дошці три шашки: дві чорні оточили білу. — Погодись, в цьому було щось нешляхетне, нелицарське, ганебне. Двоє на одного! Це немов капкан на звіра, який сильніший, завзятіший за тебе, а ти — слабкий негідник — тільки так можеш його перемогти, коли холодне залізо стиснуло його лапу, дроблячи кістки і завдаючи нестерпного болю.

Почувши останню фразу, вона здригнулася та різко підняла голову. Це слово — капкан — змусило згадати минуле й порівняти з її життям. Це вона втрапила в капкан, це їй переломили, розтрощили крижаним залізом душу, змусивши підписати ті брехливі прокляті документи. І це вона, понівечена вовчиця, вирвалася з капкана, зализала рани, але зцілення забрало роки...

А він, хлопчисько, нічого не помітивши, продовжував натхненний монолог:

— Ти тільки уяви, вже в дванадцятому столітті були такі ж правила гри, як зараз! Ну, майже такі. Бити ворога один

на один, навіть якщо мусиш померти, зійти з поля бою, потрапивши у хитромудру пастку! Ти мене слухаєш?

— Я слухаю тебе дуже уважно, ти зараз захоплений, як неофіт, для тебе це щось нове. Але мені все одно не зрозумілий твій перехід, чому ти зрадив шахи? Може, якесь непорозуміння з тренером, з хлопцями в тій команді? Ти ж кандидат у майстри спорту, це дуже пристойний результат, якщо врахувати твоє несерйозне ставлення.

Принесли смажену рибу, салат, десерт, і розмова перервалася. Він подивився на тарілки, і, як зазвичай, на обличчі з'явився бридливий вираз. Подлубавшись без апетиту в рибі (а казав, що зголоднів), він продовжив:

— Ну, як тобі це пояснити? Шашки мають інший рівень. Ти не думай, що шахи давніші. Історично шашкам менше пощастило, сумно, та треба це визнати. Але є дуже цікавий історичний факт, — він різко підняв голову від тарілки, в очах промайнуло легке роздратування. — Слухай мене уважно. Те, що я хочу сказати, не мракобісся, а духовна основа гри в шашки. Карти, кістки, шахи забороняли і католики, і православні ієрархи як азартні, небезпечні для душі ігри, а шашки ніколи під заборорою не були! Чому? Риторичне питання. Чому Петро Перший, Наполеон обожнювали грати в шашки? Наполеон мав перламутрову дошку і всюди возив її з собою. Навіть у гробниці Тутанхамона знайшли дві дошки.

— Усе це дуже цікаво, але ти майже нічого не з'їв! Може, вибереш у меню щось інше?

— Ні, не хочу. Краще трохи погуляємо, поки немає дощу.

На прогулянці розмова знову крутилася навколо шашок. Вона слухала захоплені тиради, милуючись вечірнім містом. Вони знову попрямували до Ринку й тинялися довколишніми вулицями. Старовинні будинки в сутінках стали таємничими, двері костьолів були зачинені, ліхтарі освітлювали тротуар і частину бруківки, було дужелюдно. На одній вулиці вони побачили юрмисько роззяв, що стояли